

**Raftul
Denisei**

Colecție coordonată de
DENISA COMĂNESCU

CARE SANTOS

Aerul pe care îl respiri

Traducere din spaniolă de
CORNELIA RĂDULESCU

HUMANITAS
fiction

Redactor: Andreea Răsuceanu
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Ioana Vilcu
DTP: Andreea Dobreci, Dan Dulgheru

Tipărit la Monitorul Oficial R.A.

CARE SANTOS
EL AIRE QUE RESPIRAS
Copyright © Care Santos 2013
www.caresantos.com
All rights reserved.

© HUMANITAS FICTION, 2014, pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

SANTOS, CARE

Aerul pe care îl respiri / Care Santos;

trad.: Cornelia Rădulescu. – București: Humanitas Fiction, 2014

ISBN 978-973-689-776-4

I. Rădulescu, Cornelia (trad.)

821.134.2-31=135.1

EDITURA HUMANITAS FICTION

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021 408 83 50, fax 021 408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 0372 743 382, 0723 684 194

Pentru Deni Olmedo,
rara temporum felicitate*

Și pentru cei ce iubesc cărțile
quoniam ipsi saturabuntur**

---

* „... pentru rara fericire a vremurilor...“, Tacit, *Istoriei*, I, 1 (lat.).

** „... că aceia se vor sătura“, Biblia, *Fericiri* (Evanghelia după Matei, 5.6) (lat.).

„Fericirea de a poseda cărți depășește
vanitatea de a fi rege.“

ANTONI PALAU I DULCET

„Tremur când îți aud glasul și tremur când mă privești
și aș vrea să-mi dau ultimul suspin
arzând în aerul pe care-l respiri.“

CAROLINA CORONADO

UN EPISOD MOȘTENIT
DIN ALTE VREMURI

Cărțile își au soarta lor
TERENTIANUS MAURUS

O ploaie mărunță începe să vrâsteze berlina prăfuită în care călătoresc, în drum spre Barcelona, doi fugari francezi. Ne aflăm în împrejurimile împădurite ale burgului Hostalrich și în iarna anului 1793. Norii negri aleargă pe cer. Vântul biciuie lumea fără milă. Călătorii noștri, cărora li s-a lipit fundul de atâta stat în trăsură, nu au chef de vorbă.

Sunt doi; pe capră, îndemnând catării, e un bărbat mai curând gras, dar deloc bătrân, îmbrăcat ca un țăran și chiar putând să treacă drept unul grație anumitor amănunte, precum fălcile vânoase, mâinile mari și păroase sau damful de usturoi pe care-l răspândește. Doar când își scoate pălăria cu boruri largi poți vedea că poartă tonsură de cleric. Iar dacă l-am auzi vorbind, deja lucrurile s-ar schimba, pentru că gusturile și purtările sale sunt ale unui om al Bisericii. A părăsit Parisul în calitate de călugăraș recunoscător celui care-i salvase pielea, iar pe drum a devenit prietenul și slujitorul pe viață al celui pe care-l însoțește. Răspunde la numele Serafin Girabancas.

În trăsură călătorește celălalt, stăpânul, neliniștit, dar moțând. Are treizeci și doi de ani, s-a născut și a crescut la Versailles, e un om foarte călătorit și foarte citit, drept care și foarte sceptic, cât despre profesia sa nu avem ce spune, pentru că se mândrea cu onoarea de a fi bibliotecarul regal al majestății sale Ludovic XVI, dar acum regele e un plebeu, iar biblioteca e praf. Cei care de puțin timp comandă în țara sa îl consideră trădător, dar lui nu-i pasă, căci părerea sa despre ei e cu mult mai proastă. Tot ce-și dorește e liniștea necesară pentru a citi și anonimatul pentru

a nu trebui să-și dea cu părerea. Numele său este Victor Philibert Guillot și, după cum se vede, e o ființă ieșită din comun.

Guillot a hotărât să se stabilească la Barcelona pentru că a cunoscut orașul cu niște ani în urmă și i s-a părut cel mai franțuzesc oraș străin, însă mult mai potolit. De asemenea, pentru că a constatat calitatea excepțională a ciocolatei de acolo. Iar dacă e un lucru după care atât de echilibratul Guillot se dă în vânt, acela e o ceașcă bună de ciocolată.

Așa că iată-i mergând către noua lor viață când, cu puțin înaintea de Arenys, ploaia se înteește. Marea e plumburie. Dar încă nu-și fac griji: au trecut ei prin multe furtuni de când s-au așternut la drum și nu i-a oprit nici una. Ar trebui un adevărat potop ca să se oprească, își zic ei, iar catării par și ei să le dea dreptate.

La Arenys, Guillot își amintește de un tânăr prieten născut în acest orașel de constructori de corăbii de pe malul Mediteranei și se întrebă ce-o mai fi cu el, căci ultima veste era că emigrase în Cuba, fugind de creditori. Își spune în gând: „Trebuie să-i scriu lui Xifré cu prima ocazie și să-i dau noua mea adresă“, dar gândurile îi sunt întrerupte de o zgâlțâitură zdravănă care mai-mai să-l arunce de pe banchetă. Cufărașul care călătorește alături de el – de fabricație franceză, cu două încuietori, bare și placă întăritoare în partea de jos, toate din bronz – nu pățește nimic, pentru că apucă să-l prindă înainte de a cădea.

Pe geam, Guillot vede un puhoi neobișnuit, chiar și catării s-au oprit, nehotărâți. Pe apă plutesc trunchiuri, roți, scaune, câte o comodă, chiar și un bou care mugește speriat. Pe mare, noroiul formează o dâră tulbure și lată. Ploaia cade cu o forță extraordinară. Animalele fornăie. Capelanul protestează:

- Asta e o ploaie de-a dreptul drăcească!
- Ce facem? întrebă Guillot.
- Încercăm să trecem dincolo.

Dar singurul mod de a trece dincolo e să se înarmeze cu răbdare și curaj. Reușesc să traverseze după ce așteaptă mai bine de un ceas ca ploaia să se mai potolească și apele să mai scadă.

Drumurile sunt înecate, casele sunt inundate. În satele prin care trec oamenii se luptă cu apa care le trece de genunchi.

Girabancas se închină. Guillot se asigură că lădița – care parcă i-ar fi un prieten în carne și oase – nu a pățit nimic. Apa e dușmanul ei cel mai rău. Dacă ar avea de ales, mai curând ar arunca-o în foc. Dar mai bine să nu aibă de ales, își zice.

Potopul i-a stors de puteri. Iau o hotărâre rezonabilă: să se oprească, să mănânce ceva cald, să doarmă într-un pat uscat și mai ales să aibă grijă de bieții catâri, care n-au nici o vină.

— Trebuie să-i punem la adăpost și să-i acoperim, spune vizitiul de pe capră.

Astfel, sub amenințarea unui cer negru, ajung la Mataró. Îl întrebă pe singurul om pe care-l văd pe stradă și acesta îi îndrumă către han, nu e foarte departe. Hanul Montserrat. Ajung acolo cu sentimentul pe care-l are naufragiatul care zărește o corabie la orizont. Au noroc, Montserrat e un han bun, printre cele mai bune din țară, e curat, are bucătărie bună și e frecventat de lume bună. Astăzi, cu potopul ăsta care s-a opus călătoriilor, au rămas camere libere. Hangiul îi primește bucuros, uite că apele tot i-au adus ceva. Puțin mai târziu, iată-i pe cei doi la masă, în haine uscate; lădița e la adăpost în cameră, iar cei doi catâri sunt în grajd, acoperiți cu pături și, în felul lor, fericiți.

La masă, Guillot se dovedește mai curând curios decât înfometat. Hangiul, pe numele său Tomàs Ribot, are darul de a-și fascina oaspeții cu niște rețete pe care le povestește ca pe niște romane:

— Am meniul ideal pentru oboseala voastră, *monsieur*. Mai întâi o supă bună, cu macaroane bine fierte, apoi diferite feluri de carne din oală: de vacă, pentru Sfântul Luca; de porc, pentru Sfântul Anton; de miel, pentru Sfântul Ion și de găină, pentru Sfântul Petru. Le spunem Cei Patru Evangheliști, pentru că sunt o adevărată binecuvântare pentru stomac. Se adaugă cârnați și caltaboși, legumele în care avem toată încrederea pentru că sunt din grădina noastră – varză, napi și dovlecei – și-apoi vine notatea noastră cea mai simpatică: o chiftea din carne amestecată cu ou și un pic de usturoi. Tradiția e să servim acest fel cu un sos de tomate, dar astăzi, în onoarea domniilor voastre, am să vă servesc unul foarte fin, din boabe de muștar, o plantă din țara din care veniți.

— Da' mujdei nu aveți? întrebă Girabancas, la care Guillot îl fulgeră cu o privire dezaprobatore.

— Dacă asta vă e dorința, putem să-l preparăm...

— Nu-l luați în seamă, îl întrerupe Guillot, usturoiul pute și e pentru barbari. Fii bun și spune mai departe.

— Cum doriți, domnule. Vă mai spun doar că, după ce veți mânca, *monsieur*, vă veți scula de la masă îndrăgostit și dorind să nu mai părăsiți această casă, zâmbește omul, debordând de mândrie.

Cuvintele sale se dovedesc providențiale. *Monsieur* Guillot mănâncă cu o poftă de căpcăun, lucru neobișnuit pentru el, și, deși nu termină tot ce-i servește Tomàs, laudă fiecare fel și admiră tot ce vede. Mai cu seamă pe fata care-i servește, o copilă aproape, brunetă cu ochi mari și părul împletit în două cozi, care-i toarnă apă și vin. Numai ca s-o vadă bea Guillot până i se învârtește capul.

— V-a fost pe plac prânzul, *monsieur*?

Guillot răspunde, căutând din priviri paharnica:

— O, da, cum nu se poate mai mult!

De-acum prin farfuria lui a defilat tot ce putea defila, ca la teatru, dar clientul nu se dă dus, au rămas doar ei în sala de mese, așa că hangiul întreabă:

— Mai doresc domnii și altceva?

— Da, sare Guillot, trezindu-l pe Girabancas din letargie, aș vrea să cunosc numele acestei minuni.

— *Escudella i carn d'olla, monsieur.*

— Aha, îngână Guillot, zicându-și „trebuie să fii de pe-aici ca să pronunți chestia asta“, dar eu nu mă refeream la mâncare, ci la fată.

Tomàs, om pătrunzător, zâmbește flatat:

— Ah, *monsieur*, se vede că sunteți un om de gust. Precis că știți să alegeți ce e mai bun. Tânăra e fiica mea cea mare. Răspunde la numele de Juliana, la fel ca răposata mea soție, căreia îi seamănă leit. Vino să-l saluți pe domnul cu respectul cuvenit, o cheamă apoi pe fată.

Juliana Ribot face o reverență grațioasă. E o făptură surâzătoare.

— Mai doriți apă?

— Câți ani aveți, domnișoară?

— Unsprezece.

Guillot nu se aștepta să fie atât de mică. Surprins, caută un fel de remediu, dar pentru chestiunile legate de timp nu există remedii. Scena se lungeste, nimeni nu pricepe nimic, hangiul rostește:

— Juliana, domnul e servit, poți să te duci la bucătărie.

— Da, tată.

Fata mai face o reverență, ia ulciorul și se depărtează cu un mers săltat de egretă tânără, care-l încântă pe privitor.

— Ai o fiică adorabilă, constată Guillot, tulburat.

— Mulțumesc, *monsieur*, răspunde mândru hangiul.

— Ai vedea vreun neajuns să-mi fie soție? Fața hangiului și cea a capelanului se lungesc simultan; Guillot se grăbește să dreagă efectele bruscheții acestor vorbe: Când va veni timpul, firește; sunt dispus să aștept cât e nevoie. Opt, nouă, zece ani, atât cât e înțelept și cât socotești dumneata, care-i ești tată.

Hangiul își zice că are de-a face cu un nebun de legat, cu unul pe care drumurile lungi l-au cam țicnit la cap, cu un nefericit care a luat-o razna de dorul de acasă. „Îi trebuie o târfă ca lumea, asta-i trebuie“, cugetă el cu logică masculină, dar iată că Guillot îi dă înainte:

— Sunt om serios și cu oarece poziție, domnule, poți verifica oricând. Nu am fost niciodată căsătorit și nici nu m-am lăsat târât de patimi nedemne. Mă consider o persoană cumsecade, poate un pic plecticos, nu zic nu, și tot ce-mi doresc e să găsesc o jună dispusă să-mi fie soție cu care să clădesc o casă serioasă și decentă. Dacă fata e de acord, aș fi bărbatul cel mai fericit de pe lume. M-aș instala în orașul acesta... cum îi zice?

— Matarò, sare Girabancas, care are o memorie excelentă pentru toponimie.

— Exact, Matarò! M-aș muta fără să stau pe gânduri și le-aș scrie tuturor ca să le dau vestea. Am niște afaceri, am și niște

prieteni, nu mulți, dar aleși. Cum am spus, nu sunt grăbit. Așteptarea va fi dulce știind cum se va sfârși. Așa că ia toate vorbele mele ca pe o cerere în căsătorie, domnule.

Hangiul a rămas mut. În cele din urmă bâiguie:

— Ce-ați zice dacă v-aș ruga să așterneți toate acestea pe hârtie, *monsieur*?

— Dar *naturellement*, domnule! Mă așteptam la așa ceva.

I

BONAPARTE: Am o stea cu mine, iar atâta timp cât nu mă va părăsi, sunt menit a schimba fața pământului.

Conversația, JEAN D'ORMESSON

N-o mai văzusem pe Virginia de aproape douăzeci de ani când am aflat că-i murise tatăl. „A murit președintele breslei anticarilor din Barcelona“, era titlul unei știri pe care cineva mi-o postase pe Facebook, știind pesemne de vechea mea relație cu familia. De-a dreptul incoerent să aflu în acest fel, pentru că Antoni Rogés nu voise să știe în ruptul capului de noile tehnologii. Nici măcar nu învățase să lucreze pe computer. Își permitea luxul de a rămâne atașat vechilor metode. Până și stiloul i se părea prea modern, prefera să-și moaie tocul într-o călimară de cristal care-l aștepta, într-o resemnare incongruentă, pe masa de scris de stejar din birou. Scria lungi și frumoase epistole, cu o caligrafie elaborată.

Știrea informa că Rogés se luptase cinci ani cu un cancer care-i măcinase oasele înainte de a se preda. După care schița un portret al celui care era considerat drept „ultimul exemplar al unei specii de dinozauri“, menționând la final că amintirea sa va rămâne în rafturile ticsite de volume ale prăvăliei sale de pe strada Santa Anna, o adevărată instituție a orașului: Librăria Palinuro.

M-am întrebat, după atâta amar de vreme, de ce ultimele mele amintiri cu Antoni Rogés datau și ele de-acum două decenii. Nici măcar nu-mi aminteam când fusesem la el ultima dată. De parcă atunci când aș fi terminat studiile i-aș fi șters totodată cu buretele și pe toți cei care avuseseră vreo legătură cu acea perioadă. Mai știi, anilor le place să se joace de-a făcutul și desfăcutul relațiilor.

Ușa casei lui Rogés era din lemn masiv și avea geam. Librăria Palinuro, spunea firma. Iar dedesubt, cu litere aurite, mâncate

de un altfel de cancer, cel al timpului, logoul care-i făcea să zâmbească pe cei ce se opreau să-l înțeleagă: „Cărți citite. Nici vechi, nici uzate“.

Masa la care lucra Antoni era în fund, aproape de ușa care dădea în camera din spate. „De aici am o poziție privilegiată ca să observ clienții, care nu sunt întotdeauna atât de cinstiți pe cât mi-aș dori să fie“, obișnuia să spună. Mi l-am amintit stând acolo, cu ochelarii care-i alunecau de pe nas, cu lupa în mână și sprâncenele încruntate, în mijlocul unui haos de hârtii și cărți, studiind câte un detaliu al unei legături de carte sau al unui tipar ieșit din comun.

Fusese primul meu anticar, dar și primul meu critic. Lui îi adusesem primele și oribilele mele povestiri, pe când mă simțeam încă extrem de sigură și de scriitoare. În odaia din spatele librăriei avea o cafetieră electrică. Ajunsesem să-l vizitez atât de des, încât pregăteam eu însămi cafeaua, în timp ce el își căuta ochelarii și se muta de la masa de pe care cărțile mai aveau puțin să se reverse pe un fotoliu cu tapițerie roșie și decolorată. Îi așteptam comentariile precum un condamnat care-și așteaptă sentința. Mă așezam vizavi de el, pe o banchetă. Din cauza lui am fost nu doar o dată gata să renunț la scris, deși nu învășasem încă cele două adevăruri esențiale ale meseriei mele: că cel mai bun critic este și cel mai aspru. Și că un scriitor adevărat nu renunță la scris, orice s-ar întâmpla. „Ce te-a apucat să studiezi Dreptul? Înțeleg s-o faci fică-mea, care e plictisită și căreia nu-i plac cărțile, dar tu... Nu te plictisești să te plictisești?“

Virginia și eu fuseserăm colege de facultate, deși n-aveam nimic în comun. Ea făcea practică la un celebru birou de avocatură și, pe bună dreptate, crăpa de mândrie. Eu începusem să lucrez la secția culturală a unui ziar, o simplă scuză care să-mi permită imposibilul la început de carieră: să primesc niște bani ca să scriu. Virginia nu pricepea de ce uram dreptul. Eu nu pricepeam de ce ura librăria tatălui ei. „Pentru nimic în lume n-aș lucra acolo, mi se pare oribil“, repeta adesea.

Am cumpărat *La Vanguardia* ca să caut ferparul. Erau mai multe. Unul, al breslei căreia Rogés îi aparținuse o viață: Antoni Rogés Graner, colegii tăi își vor aminti de tine cu admirație și

recunoștință etc. etc. Ceremonia va avea loc mâine, 10 august, la ora 10.30, la Capela Sancho de Ávila, Barcelona.

Am ajuns la zece. Sala opt. Doar vreo șase persoane. Virginia era deghizată în văduvă: fustă neagră, lungă până sub genunchi, jachetă asortată, bluză gri, părul strâns într-o coadă. Era mai slabă ca în perioada facultății. Câteva riduri, normal. Poate un pic mai sofisticată ca înainte. La fel de serioasă ca întotdeauna. Una peste alta, un bilanț destul de bun după douăzeci de ani.

— N-am numărul tău de telefon, n-am putut să te anunț, mi-a zis de cum m-a văzut.

Am sărutat-o pe obraz, o îmbrățișare de câteva secunde.

— Nu-ți face griji, pe Internet veștile zboară.

— Ai aflat de pe net?

— Da. Tatălui tău i s-ar fi părut absolut jalnic...

— Vrei să-l vezi?

A schițat un gest spre sala de priveghi. Un soi de frigider uriaș, ultimul nostru sălaș pe pământ.

— Nu, mersi.

Eram gata să dau drumul unor clișee sinistre în spatele cărora ne ascundem în astfel de cazuri: „Prefer să mi-l amintesc cum era“. Sau să-i spun adevărul curat: „Prefer să nu mi-l amintesc sub formă de versiune liofilizată“. Sau: „Dacă nu-l văd, uit de propria mea moarte, care e singura care mă interesează“. Ce să fac, nu-mi place să văd morți din respect pentru ce au fost în viață, deși multă lume nu pricepe.

— De când nu ne-am mai văzut? Douăzeci de ani?

Am corectat-o:

— Nu exagera, doar optsprezece.

— Va trebui să-mi faci un rezumat în douăzeci de secunde.

Te-ai măritat?

— Da.

— Copii ai?

— Trei.

— Restul îl știu: te văd în ziare, uneori la TV. Tata se lauda că a fost primul tău cititor. Primul tău admirator, așa spunea.

— Serios?

O mică turmă de rude se apropia molcom pe culoar. Virginia i-a salutat cu un gest vag și și-a rezumat biografia:

— Știi, nu mai lucrez la biroul lui Pacheco. Viața mea e exact pe dos decât a ta: sunt nemăritată, n-am copii, n-am o relație stabilă. Am sfârșit prin a mă ocupa de ce urâsc mai tare și, în plus, mă culc cu concurența. Cum ți se pare?

— Interesant.

— Vino la librărie să vorbim mai pe-ndelete. Las' că am nevoie de ajutorul tău, de aia îți căutam telefonul acum câteva zile.

Rudele se apropiaseră, împodobite cu tristețea aceea falsă care e afișată de obicei la înmormântări. Mai ales când de față e singura fică a mortului.

— Te rog, nu uita, vino mâine la librărie și-ți povestesc. Deschid la ora nouă.

Librăria Palinuro. Cărți citite. Nici vechi, nici uzate. Palinuros era cărmaciul corabiei pe care Eneas părăsise Troia, un tip cu o mare responsabilitate. Ca cititor, Rogés era și el un clasic.

Storul era tras pe jumătate. Pe ușă, un anunț scris de mână: „Închis pentru concediu“. Am împins ușa, s-a auzit clinchetul clopoțelului de odinioară. „Vine un client“, așa spunea Antoni Rogés, aproape că mă așteptam să-l văd la locul lui dintotdeauna, atent și în același timp absent, ca și cum moartea n-ar fi însemnat mai nimic, doar o plimbare, o distracție, un mod de a schimba aerul dens al prăvăliei cu altul mai pur.

Era și același miros. De natură în descompunere, de obiecte care ne așteaptă. Înăuntru era amica mea Virginia, la douăzeci de ani de când o văzusem ultima oară, în blugi, tricou cu bretele, colier pe piept și mătura în mână.

— Ai venit devreme, cafea vrei?

— Cafetiera e tot acolo?

— Da.

— O fac eu.

— Nu, nu te deranja; o bei slabă sau tare? a lăsat ea mătura jos, și-a scuturat mâinile și și-a luat un aer distant.